

ZÁKLADY KLINICKÉ MEDICÍNY

Petr
Sucharda

Lukáš
Zlatohlávek

Základy klinické medicíny

MUDr. Petr Sucharda, CSc.

MUDr. Lukáš Zlatohlávek, Ph.D.

Recenzovali:

doc. MUDr. David Karásek, Ph.D.

MUDr. Barbora Nussbaumerová, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova v Praze

Nakladatelství Karolinum

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova v Praze, 2015

© Petr Sucharda, Lukáš Zlatohlávek, 2015

ISBN 978-80-246-3091-5

ISBN 978-80-246-3122-6 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2015

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

*Věnováno památce
prof. MUDr. Vladimíra Pacovského, DrSc.
(1928–2011)*

OBSAH

Předmluva	9
Úvod	11
OBECNÁ ČÁST	13
1 Klinická medicína	15
1.1 Klinická medicína, její vymezení a současné postavení. Medicína a zdravotnictví. Specializace v medicíně	16
1.2 Medicínská (zdravotnická) terminologie	17
1.3 Klinická věda. Medicína založená na důkazech	18
1.4 Zdraví a nemoc, pacient jako subjekt a objekt zdravotní péče	20
1.5 Příčiny a průběh nemocí. Klasifikace v klinické medicíně	22
1.6 Symptomatologie, klinicky významné symptomy a syndromy	29
1.7 Technika a technologie v medicíně	33
2 Diagnostika v klinické medicíně	35
2.1 Anamnéza aneb umění rozhovoru	35
2.2 Somatické (fyzikální) vyšetření	39
2.3 Vyšetřovací (diagnostické) metody	44
2.3.1 Výsledky vyšetření – jak vznikají a jak jim rozumět	45
2.3.2 Laboratorní diagnostika	49
2.3.3 Zobrazovací metody	52
2.3.4 Další diagnostické metody a postupy	56
3 Intervence v klinické medicíně	60
3.1 Prevence	60
3.2 Terapie, péče a jejich vztah	61
3.3 Poskytování zdravotní péče	65
3.3.1 Primární péče	65
3.3.2 Specializovaná zdravotní péče	66
3.3.3 Struktura zdravotnických zařízení	67
3.4 Týmová a mezioborová spolupráce. Zdravotnický tým	68
4 Informace ve zdravotnictví	70
4.1 Zdravotnická dokumentace	70
4.2 Informační systémy v medicíně	71
4.3 Vědecké a odborné informace v klinické medicíně a zdravotnictví	73

5 Klinická medicína a společnost	74
5.1 Ekonomické aspekty poskytování zdravotní péče	74
5.2 Metody hodnocení poskytované klinické péče. Posuzování kvality	76
5.3 Některé etické problémy současné klinické medicíny	77
SPECIÁLNÍ ČÁST	79
6 Kardiologie	81
7 Onemocnění cév	83
8 Pneumologie	85
9 Hematologie	87
10 Gastroenterologie a hepatologie	89
11 Nefrologie	93
12 Endokrinologie	94
13 Diabetologie	96
14 Obezita a metabolický syndrom	97
15 Metabolické osteopatie	99
16 Revmatologie	100
Seznam užitých a často užívaných zkratk	101
Doporučená literatura	102
Přílohy	103
Příloha 1 Funkční klasifikace CCS	103
Příloha 2 Funkční klasifikace NYHA	103
Příloha 3 Základní léčebné postupy	104
Příloha 4 Některé léčebné výkony	104
Příloha 5 Klasifikace chronického selhávání ledvin dle glomerulární filtrace (GF) – nová klasifikace z r. 2013	105

PŘEDMLUVA

V roce 2001 mne přizval prof. Vladimír Pacovský k práci na skriptech Úvod do medicíny s podtitulem *Učebnice pro bakalářské a magisterské studium zdravotnických, paramedicínských a sociálních oborů*. Bylo to krátce poté, co vydal učební text pro bakalářské a magisterské studium ošetrovatelství *Klinická propedeutika*, a přestože se na výuce dalších zdravotnických oborů podílel jen zcela okrajově, cítil potřebu poskytnout studentům těchto oborů alespoň stručné poučení o základních medicínských postupech, principech fungování zdravotnictví a pochopitelně i o medicínské terminologii. První porada proběhla na chatě pana profesora v Kostelci nad Černými lesy, a i když jsme si tenkrát témata a kapitoly rozdělili, výslovně si nepřál, aby bylo autorství v textu či obsahu specifikováno.

Při jednom z našich posledních setkání – na podzim roku 2010 – jsem získal svolení text dle potřeby přepracovat a použít. Po více než 10 letech od prvního vydání, kdy se spektrum zdravotnických nelékařských oborů ještě dále rozrůžnilo, jsem se rozhodl použít zmíněný text jako základ skript pro předmět Základy klinické medicíny, který je součástí kmene všech bakalářských oborů studijního programu Specializace ve zdravotnictví, vyučovaných na 1. lékařské fakultě UK. Obecné kapitoly byly nově uspořádány, aktualizovány a většinou zkráceny; ve spolupráci s kolegou Lukášem Zlatohlávkem jsme přidali stručnou speciální část.

Velký dík patří oběma recenzentům, doc. MUDr. Davidu Karáskovi, Ph.D. z 3. interní kliniky Lékařské fakulty v Olomouci a MUDr. Barboře Nussbaumerové, Ph.D. z 2. interní kliniky Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni, za jejich pozorné čtení rukopisu a řadu oprav, ale i mnoho doplňujících a zpřesňujících návrhů, které jsme s vděčností akceptovali.

V době snadno dosažitelných informací jsem se rozhodl upustit od podrobnějšího popisu tam, kde považuji za vhodnější vyhledat originální dokumenty (Práva pacientů, seznamy specializačních oborů) či nalézt vysvětlení méně známých pojmů ve Wikipedii nebo Wikiskriptech. Myslím, že prof. Pacovský by to akceptoval – jeho „čich“ pro odhad budoucího vývoje je všeobecně známý. Byl zkušeným (a nadšeným) přednášejícím a nikdy si nemyslel, že učební texty mají zahrnovat všechno. I my se tím budeme nadále řídit.

Petr Sucharda

ÚVOD

Medicína je jistě intelektuálním povoláním, pro některé posláním, ale také řemeslem, jehož pravidla musíme znát a dodržovat. *Základy klinické medicíny* jsou především návodem, jak problematice rozumět, skutečným základem, kostrou znalostí, které budou u zdravotníka-nelékaře vyžadovány nejen pro úspěšné studium, ale hlavně pro úspěšnou praxi.

Obecná část je rozdělena do 5 kapitol, přičemž pořadí prvních tří je logické a studium následujícího textu předpokládá znalosti z předcházejících částí. Kapitola o informacích ve zdravotnictví byla paradoxně zestručněna – ne snad proto, že by informace již nebyly základem zdravotnické, a koneckonců i medicínské činnosti, ale protože zdravotnická dokumentace se bouřlivě vyvíjí (i když ne vždy směrem, který považujeme za správný). Nechtěli jsme text zatěžovat popisem konkrétního uspořádání a požadavků na dokumentaci zrovna ve Všeobecné fakultní nemocnici v roce 2014. Text o klasifikačních systémech byl přesunut do první kapitoly, kam podle našeho přesvědčení patří více.

Problematika ekonomická, etická a možnosti posuzování kvality zdravotní péče jsou shrnuty v závěrečné kapitole, možná trochu nadneseně nazvané Klinická medicína a společnost. Společnost má někdy nereálná očekávání, v některých ohledech zdravotníkům hodně komplikuje výkon povolání (důsledná aplikace některých pracovně-právních předpisů, zejména v oblasti ústavních pohotovostních služeb, stále nevyřešená dvojkolejnost školské a zdravotnické činnosti ve fakultních nemocnicích), ale žádný zdravotník nestuduje proto, aby léčil jen své blízké, případně sám sebe. Zakotvení klinické medicíny ve společnosti je tedy velmi důležitým aspektem úspěchu či neúspěchu naší práce – zlepšení kvality života našich pacientů i celé populace.

Z praktických důvodů jsme pro studenty oborů fyzioterapie, ergoterapie a adiktologie přiřadili k obecné části i stručný přehled nejvýznamnějších interních nemocí, rozdělený podle jednotlivých podoborů. Tento přehled nezahrnuje ani diagnostickou, ani terapeutickou problematiku.

Budeme samozřejmě rádi, pokud tato skripta poslouží co nejširšímu okruhu studentů nej-různějších škol a fakult, vyučujících zdravotnickou problematiku. Myslíme si, že problematika je univerzální a že i rozsah zkoušeného učiva bude podobný. Proto jsme každé obecné kapitole předradili některé otázky, na které je dobré znát odpověď při zkoušce ze stejnojmenného předmětu na 1. lékařské fakultě UK.